Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 8 ja 9 §:n sekä ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annettua lakia sekä ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettua lakia.

Ylioppilastutkintoa ja ylioppilastutkintorekisteriä koskeviin säännöksiin ehdotetaan tehtäviksi vuosina 2016—2019 vaiheittain tapahtuvan ylioppilastutkinnon sähköistämisen edellyttämät muutokset. Koesuoritukset ja arvostelumerkinnät säädettäisiin ylioppilastutkintorekisteriin talletettaviksi, minkä lisäksi tehtäisiin teknisluonteisia muutoksia.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2016.

———

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ....1
SISÄLLYS....2
YLEISPERUSTELUT....3
1 JOHDANTO....3
2 NYKYTILA....3
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö....3
Lainsäädäntö....3
Ylioppilastutkinnon järjestäminen ja sähköistäminen....5
2.2 Nykytilan arviointi....6
3 EHDOTETUT MUUTOKSET....6
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET....6
5 ASIAN VALMISTELU....7
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT....8
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT....8
1.1 Laki opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä....8
1.2 Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä....9
2 VOIMAANTULO....9
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS....10
LAKIEHDOTUKSET....11
1. Laki opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta....11
2. Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta....12
LIITE....13
RINNAKKAISTEKSTI....13
1. Laki opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta....13
2. Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta....15

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annettua lakia (1058/1998). Ehdotetut muutokset koskevat 2 luvussa tarkoitetun ylioppilastutkintorekisterin säännöksiä. Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettua lakia (672/2005). Ehdotetut muutokset koskevat lain 1 §:ää.

Ylioppilastutkintolautakunta on päättänyt ylioppilastutkinnon sähköistämisestä. Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet muuttuvat sähköisiksi vaiheittain vuosina 2016—2019. Kevään 2019 tutkintokerrasta alkaen kaikki kokeet toteutetaan sähköisiä päätelaitteita ja tiedonsiirtomenetelmiä käyttäen.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Lainsäädäntö

Ylioppilastutkinnosta sekä ylioppilastutkintolautakunnasta säädetään lukiolaissa (629/1998), ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa sekä niiden nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa ylioppilastutkinnosta (915/2005).

Perussäännökset ylioppilastutkinnosta ja ylioppilastutkintolautakunnasta sisältyvät lukiolakiin. Lain 18 §:n 1 momentin mukaisesti lukiokoulutuksen päätteeksi pannaan toimeen ylioppilastutkinto. Tutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden. Pykälän 3 momentin mukaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä säädetään erikseen lailla. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä osallistumisesta ylioppilastutkintoon, kokeista ja niiden uusimisesta, arvostelusta ja muusta tutkinnon toimeenpanosta. Ylioppilastutkinnon suorittaminen tuottaa 4 momentin mukaan yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin.

Lukiolain 18 b:ssä säädetään ylioppilastutkintolautakunnasta. Pykälän 1 momentin mukaan opetusministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan ylioppilastutkintolautakunnan, joka vastaa ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä lautakunnasta ja sen tehtävistä. Pykälän 2 momentin mukaan ylioppilastutkintolautakunta antaa määräyksiä kokeiden sisällöstä, koejärjestelyistä ja kokeiden arvostelusta.

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettu laki sisältää perusluontoiset säännökset tutkinnon järjestämisestä sekä tutkintoon ja kokeisiin osallistuvien oikeusasemasta ja oikeusturvasta. Lain 1 §:n 1 momentin mukaan lukion oppimäärää suorittava opiskelija osallistuu ylioppilastutkintoon suorittaakseen tutkinnon. Pykälän 2 momentin mukaan ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi. Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet ovat kirjallisia. Niihin voi kuulua suullisia tehtäviä.

Muun henkilön kuin lukion oppimäärää suorittavan opiskelijan oikeudesta suorittaa tutkinto säädetään lukiolain 18 a §:ssä, jonka mukaan ylioppilastutkintoon ja siihen kuuluviin kokei-

siin saa osallistua, jos on suorittanut 1) lukion oppimäärän tai vastaavan ulkomaisen lukion oppimäärän; 2) vähintään kaksi ja puolivuotisen ammatillisen tutkinnon; tai 3) edellä 2 kohdassa tarkoitettua lyhyemmän, kuitenkin vähintään kaksivuotisen perusopetuksen tai sitä vastaavalle aikaisemmalle oppimäärälle perustuvan tutkinnon tai opinnot sekä ylioppilastutkintolautakunnan määräämät lisäopinnot. Ylioppilastutkintolautakunta määrää siis ylioppilastutkintoon osallistumiselta edellytettävät lisäopinnot, mikäli kyseessä on vähintään kaksivuotinen mutta alle kaksi ja puolivuotinen ammatillinen tutkinto.

Tutkintoon ja siihen kuuluviin kokeisiin osallistuvia kutsutaan lainsäädännössä kokelaiksi.

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 3 §:ssä säädetään kokeiden järjestämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet järjestetään lukiokoulutusta antavissa oppilaitoksissa kaksi kertaa vuodessa samanaikaisesti koko maassa. Tutkinnon ja kokeiden järjestämisestä oppilaitoksessa vastaa 2 momentin mukaan lukiolain 30 §:n 1 momentissa tarkoitettu toiminnasta vastaava rehtori. Lain 4 §:n 2 momentin mukaan rehtorin tehtävänä on tutkia, täyttääkö kokelas kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset.

Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n 1 momentin mukaan jos kokelaalla on vamma taikka luku- tai kirjoitushäiriö, hänen kokeensa voidaan järjestää poikkeavasti. Sama koskee kokelasta, joka on sairauden tai siihen rinnastettavan syyn vuoksi estynyt suorittamasta kokeita samalla tavalla kuin muut kokelaat. Pykälän 2 momentin mukaan ylioppilastutkintolautakunta päättää 1 momentissa tarkoitettujen järjestelyjen käytöstä kokelaan tai hänen huoltajansa tekemän hakemuksen perusteella.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 30 kohdan mukaan kokelaan koesuoritukset ovat salassa pidettäviä asiakirjoja.

Ylioppilastutkintorekisteristä säädetään opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 2 luvussa. Lain 7 §:n mukaan ylioppilastutkintorekisteriä pidetään ja käytetään ylioppilastutkinnon järjestämistä, suoritettuja ylioppilastutkintoja ja tutkintoihin kuuluvia kokeita koskevien tietojen säilyttämistä sekä ylioppilastutkinnon toimivuuden seurantaa varten. Ylioppilastutkintorekisteriä pitää ylioppilastutkintolautakunta.

Lain 8 §:ssä säädetään rekisterin tietolähteistä, tietosisällöstä ja tietojen säilytysajasta. Pykälän 1 momentin mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden järjestämistä varten tarpeelliset tiedot ja kokelaiden lukiokoulutusta koskevat tiedot kerätään rekisteriin lukiokoulutuksen järjestäjiltä. Rekisterinpitäjä merkitsee rekisteriin suoritettuja ylioppilastutkintoja koskevat tiedot.

Pykälän 2 momentin mukaan ylioppilastutkintorekisteriin talletetaan 1) kokeisiin ilmoittautuneista ja osallistuneista nimi, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli sekä suoritettua lukiokoulutusta koskevat tiedot; 2) kokelaiden saamat arvosanat ja pistemäärät eri kokeista; sekä 3) tutkinnon suorittamisen tai hylkäämisen, tutkinnon jälkeen uusittujen kokeiden sekä tutkinnon täydentämisen ajankohta.

Ylioppilastutkintorekisteriin voidaan 3 momentin mukaan tallettaa edellä mainittujen tietojen lisäksi rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia, kokelaskohtaisia tietoja ylioppilastutkinnosta sekä tutkinnon suorittamistavasta ja järjestämisestä. Ylioppilastutkintorekisterin tiedot säilytetään pykälän 4 momentin mukaan pysyvästi. Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 12 §:n mukaan ylioppilastutkintotodistus annetaan kokelaalle, jolle annetaan lukion päättötodistus tai todistus ammatillisen perustutkinnon suorittamisesta, sekä henkilölle,

joka on osallistunut tutkintoon lukiolain 18 a §:n 1 momentin nojalla. Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 15 §:n 2 momentin mukaan rehtori ilmoittaa kullakin tutkintokerralla ylioppilastutkintolautakunnalle lautakunnan määräämään ajankohtaan mennessä ne kokelaat, joille ei anneta lukion päättötodistusta eikä todistusta ammatillisen tutkinnon suorittamisesta.

Tietojen luovuttamista koskevan 9 §:n mukaan opiskelijavalintarekisteriin luovutetaan 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut, opiskelijavalintaa varten tarpeelliset tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet ylioppilastutkintoon ja hakeneet johonkin lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen. Lisäksi ylioppilastutkintolautakunta saa luovuttaa julkaistaviksi ylioppilastutkinnossa hyväksyttyjen nimet.

Lain 10 §:n mukaan ylioppilastutkintorekisteriin sovelletaan lisäksi, mitä henkilötietojen käsittelystä muualla laissa säädetään.

Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 11 §:n 2 momentin mukaan ylioppilastutkintolautakunta hyväksyy koetehtävien ja kokelaiden vastausten sekä muun arkistoitavan aineiston säilyttämistä varten arkistolain (831/1994) mukaisen arkistonmuodostussuunnitelman.

Arkistolain 8 §:n mukaan arkistonmuodostajan on määrättävä tehtävien hoidon tuloksena kertyvien asiakirjojen säilytysajat ja -tavat sekä ylläpidettävä niistä arkistonmuodostussuunnitelmaa. Asiakirjojen säilytysaikoja määrättäessä on otettava huomioon, mitä niistä on erikseen säädetty tai määrätty. Arkistolaitos määrää, mitkä asiakirjat tai asiakirjoihin sisältyvät tiedot säilytetään pysyvästi.

Ylioppilastutkinnon järjestäminen ja sähköistäminen

Edellä kuvatun ylioppilastutkintoa koskevan lainsäädännön puitteissa ylioppilastutkintolautakunnan toimivallassa on antaa lukiolain 18 b §:n 2 momentin mukaisesti tarkemmat määräykset ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden sisällöstä, järjestelyistä ja arvostelusta. Määräykset ylioppilastutkinnon toimeenpanosta, mukaan lukien muun muassa kokeiden konkreettisesta suorittamistavasta, sisältyvät ylioppilastutkintolautakunnan yleisiin määräyksiin ja ohjeisiin, joiden viimeisin versio on annettu keväällä 2015.

Määräyksestä käy ilmi, että koesuoritukset merkitään kynää käyttäen paperille. Kunkin kokeen koekohtaisissa määräyksissä annetaan tarkemmat ohjeet siitä, miten koesuoritukset kirjoitetaan. Mikäli kokelaalla on vamma tai lukihäiriö, kyseeseen voi tulla myös esimerkiksi pistekirjoitus tai tekstinkäsittely tietokoneella. Tarkemmin määrätään lisäksi muun muassa koetehtävien vastaanottamisesta ja säilyttämisestä, koeajasta sekä koesuoritusten ja muun materiaalin toimittamisesta ylioppilastutkintolautakuntaan.

Lisäksi lautakunta on antanut koekohtaisia määräyksiä sekä määräyksiä kuulovamman, lukihäiriön, sairauden, vamman ja vieraskielisyyden huomioon ottamisesta ylioppilastutkinnossa. Mikäli kokelaalla on lukihäiriö, sairaus tai vamma, kokelaalle voidaan hakemuksesta myöntää erityisjärjestelyjä tutkinnon kokeiden suorittamista varten. Erityisjärjestelynä voi ylioppilastutkintolautakunnan määräyksen mukaan tulla kyseeseen oikeus käyttää vastausten kirjoittamiseen tietokonetta erillisessä koetilassa.

Ylioppilastutkintolautakunnan määräyksen mukaisesti lautakunnan sensorit säilyttävät koesuoritukset puolitoista vuotta sen jälkeen, kun kyseinen tutkintokerta on saatu päätökseen. Tämän ajan kuluttua suoritukset hävitetään. Koesuorituksia kuitenkin arkistoidaan pysyvästi

pieni satunnaisotos jokaiselta tutkintokerralta. Nämä otokset ovat ylioppilastutkintolautakunnan luvalla käytettävissä tutkimusaineistona.

Ylioppilastutkintolautakunta on 3.5.2013 päättänyt ylioppilastutkinnon sähköistämisestä. Ylioppilaskoe muuttuu sähköiseksi vaiheittain vuosina 2016—2019. Ensimmäiset sähköiset kokeet järjestetään syksyn 2016 tutkintokerralla ja kevään 2019 tutkintokerrasta alkaen kaikki kokeet ovat sähköisiä. Tähän liittyen lautakunta on antanut ohjeet sähköisen ylioppilaskokeen koetilojen sähkösuunnitteluun sekä ohjeen sähköisen ylioppilaskokeen päätelaitteista. Sähköisessä ylioppilastutkinnossa tullaan käyttämään kokelaiden omia päätelaitteita sekä ylioppilastutkintolautakunnan kehittämää käyttöjärjestelmää, jonka tehtävä on tarjota kokelaille yhtenäinen alusta kokeiden suorittamista varten. Lukion vastuulla ovat kokeen järjestämiseen liittyvät järjestelyt, mukaan lukien koetilan verkosta ja palvelimista vastaaminen.

2.2 Nykytilan arviointi

Ylioppilastutkinnon sähköistämisen myötä suuri määrä tutkinnon järjestämiseen liittyvää aineistoa siirtyy sähköiseen muotoon, ennen kaikkea kokelaiden koesuoritukset ja niihin kuuluvat arvostelumerkinnät. Koesuoritukset ovat salassa pidettäviä asiakirjoja, joihin sisältyy myös kokelaiden henkilötietoja. Koesuorituksilla on myös kiinnostavuutta tieteellisen tutkimuksen kannalta. Niiden ei kuitenkaan ole katsottu kuuluvan ylioppilastutkintorekisteriin eikä niiden tallettamisesta ja säilyttämisestä säädetä ylioppilastutkintoa koskevissa säädöksissä.

Ylioppilastutkintoa koskeviin säädöksiin sisältyy lisäksi tutkinnon sähköistämisen kannalta säännöksiä, jotka voivat aiheuttaa tulkintaongelmia. Lisäksi säädöksiin sisältyy säännöksiä, jotka eivät sanamuodoltaan täysin vastaa voimassa olevaa käytäntöä.

Ylioppilastutkintoa koskeviin säädöksiin tulisi mainituilta osin tehdä tarvittavat täsmennykset.

3 Ehdotetut muutokset

Ylioppilastutkintoa ja ylioppilastutkintorekisteriä koskevien ehdotusten tavoitteena on varmistaa, että siirtyminen sähköiseen ylioppilastutkintoon on lainsäädännön kannalta ongelmatonta. Tarkoituksena on ajantasaistaa säännöksiä vastaamaan voimassa olevaa käytäntöä ja sähköisen ylioppilastutkinnon aiheuttamia muutoksia sekä selkiyttää tulkinnallisia lainkohtia.

Ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden ehdotetaan olevan kirjallisia tai sähköisiä. Ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden koesuoritukset ja niihin kuuluvat arvostelumerkinnät ehdotetaan säädettäväksi ylioppilastutkintorekisteriin talletettaviksi. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain soveltuminen ylioppilastutkintorekisterin sisältämiin tietoihin ehdotetaan varmistettavan nimenomaisella säännöksellä. Ylioppilastutkintoa koskeviin säädöksiin tehtäisiin lisäksi muita teknisiä muutoksia.

4 Esityksen vaikutukset

Ehdotuksilla ei ole taloudellisia vaikutuksia. Ylioppilastutkintolautakunta toteuttaa ylioppilastutkintorekisterin tarpeelliset muutokset osana ylioppilastutkinnon sähköistämistä.

Ylioppilastutkintolautakunnan tulisi ylioppilastutkintorekisterin pitäjänä varmistaa, että rekisteri toimii säädösten edellyttämällä tavalla. Ehdotuksilla ei kuitenkaan ole merkittäviä vaikutuksia ylioppilastutkintolautakunnan toimintaan, sillä lautakunta toteuttaa ylioppilastutkinnon sähköistämistä, mihin sisältyy myös ylioppilastutkintorekisterin uudistaminen ja sähköisen asioinnin käyttöönotto.

Ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden koesuoritusten säätäminen ylioppilastutkintorekisteriin talletettaviksi parantaisi tietosuojaa, sillä koesuoritukset muodostavat laajan henkilötietoja ja salassa pidettäviä tietoja sisältävän tietoaineiston, jonka säilyttämistä ja säilytysaikaa ei voimassa olevassa ylioppilastutkintoa koskevassa lainsäädännössä säännellä. Sähköiseen ylioppilastutkintoon siirtyminen helpottaa koesuoritusaineiston käsittelyä ja käytännössä mahdollistaa sen kattavan tallettamisen, mikä parantaa koesuoritusten tutkimuskäytön edellytyksiä.

Esityksellä ei arvioida olevan vaikutuksia kuntien talouteen tai hallintoon.

5 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä ylioppilastutkintolautakunnan kanssa. Esitys on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastusyksikössä.

Esityksen valmistelun yhteydessä esitys on ollut lausuntokierroksella osana laajempaa opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamista koskevaa esitysluonnosta. Lausuntonsa esitysluonnoksesta antoivat Opetushallitus, tietosuojavaltuutettu, Tilastokeskus, ylioppilastutkintolautakunta, Suomen Kuntaliitto ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Suomen Ammattikoulutuksen johtajat SAJO ry, Suomen Rehtorit ry ja Helsingin saksalainen koulu. Tähän esitykseen sisältyviä ehdotuksia kannatettiin lausunnoissa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä

8 §. *Tietolähteet, tietosisältö ja tietojen säilytysaika.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että rekisterinpitäjä merkitsee ylioppilastutkintorekisteriin ylioppilastutkinnon suorittamista koskevat tiedot ja lukiokoulutuksen järjestäjä toimittaa muut pykälässä tarkoitetut tiedot. Momenttia selkeytettäisiin ja se saatettaisiin vastaamaan pykälän muuttuvaa 2 momenttia.

Voimassa olevan 1 momentin ilmaus rekisterinpitäjän rekisteriin merkitsemistä tiedoista on epätarkka, sillä se koskee vain suoritettuja ylioppilastutkintoja koskevia tietoja. Säännöstä täsmennettäisiin siten, että rekisterinpitäjä merkitsee rekisteriin ylioppilastutkinnon suorittamista koskevat tiedot, mikä pitää sisällään myös ylioppilastutkintolautakunnan rekisteriin merkitsemät yksittäisiä kokeita koskevat tiedot. Näin säännöksen sanamuoto vastaisi paremmin käytäntöä.

Pykälän 2 momentissa säädetään rekisteriin talletettavista tiedoista. Momentin uuden 1 kohdan mukaan ylioppilastutkintorekisteriin talletettaisiin suoritettua ylioppilastutkintoon osallistumisen ja ylioppilastutkinnon myöntämisen edellyttämää koulutusta koskevat tiedot. Lukion oppimäärää suorittava opiskelija osallistuu ylioppilastutkintoon suorittaakseen tutkinnon. Ylioppilastutkintoon osallistuvan pohjakoulutus ei kuitenkaan välttämättä ole lukiokoulutus, vaan se voi lukiolain 18 a §:n 1 momentin mukaisesti olla myös ammatillista koulutusta. Tämä tieto on lukiokoulutuksen järjestäjällä, sillä ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaisesti tutkinnon ja kokeiden järjestämisestä oppilaitoksessa vastaa lukiolain 30 §:n 1 momentissa tarkoitettu toiminnasta vastaava rehtori. Lukion oppimäärän tai ammatillisen tutkinnon suorittaminen on ylioppilastutkintotodistuksen myöntämisen edellytys.

Momentin 2 kohtaan lisättäisiin maininta koesuorituksista sekä niihin liittyvistä arvostelumerkinnöistä, joita ei voimassa olevassa laissa säädetä rekisteriin talletettaviksi.

Nykyisin ylioppilastutkintolautakunta on arkistoinut pysyvästi pienen satunnaisotoksen koesuorituksia jokaiselta tutkintokerralta. Nämä otokset ovat lautakunnan luvalla käytettävissä tutkimusaineistona. Ylioppilastutkinnon sähköistäminen mahdollistaa koko koesuoritusaineiston järjestelmällisen tallettamisen, jonka tarkoituksena on, että materiaalia voitaisiin tarvittaessa hyödyntää tieteellisessä tutkimuksessa. Koesuoritukset muodostavat laajan salassa pidettäviä tietoja ja henkilötietoja sisältävän tietovaraston, jonka lainsäädännöllinen asema on tarpeen selkiyttää. Tiedot säilytettäisiin muiden rekisteriin sisältyvien tietojen tapaan pysyvästi.

Momenttiin tehtäisiin lisäksi eräitä teknisiä tarkistuksia.

9 §. *Tietojen luovuttaminen.* Pykälässä säädetään, mitä tietoja ylioppilastutkintorekisteristä voidaan luovuttaa. Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan ylioppilastutkintorekisterin tietojen luovuttamiseen sovelletaan pykälän 1 ja 2 momentin lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, julkisuuslaki) säädetään. Voimassaolevan lain perusteella on epäselvää, soveltuuko julkisuuslaki täydentävästi ylioppilastutkintorekisterin tietoihin, sillä säännös on kirjoitettu tyhjentävään muotoon ja lain 10 §:ssä, jossa säädetään muiden säännösten soveltamisesta, mainitaan ainoastaan henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö.

Kokelaan koesuoritukset ovat julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 30 kohdan mukaan salassa pidettäviä asiakirjoja. Viranomainen voi lain 28 §:n mukaan antaa yksittäistapauksessa luvan tietojen saamiseen salassa pidettävästä asiakirjastaan tieteellistä tutkimusta, tilastointia taikka viranomaisen suunnittelu- tai selvitystyötä varten, jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Julkisuuslaissa säädetään lisäksi oikeudesta saada itseään koskevia tietoja.

Koevastausten sisältämien henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin lain 10 §:n mukaisesti lisäksi henkilötietolain (532/1999) säännöksiä. Luovutettaessa ylioppilastutkintorekisteristä kokelaiden koevastauksia olisi huomioitava se, onko vastaanottajalla lain mukaan oikeus käsitellä vastauksiin sisältyviä henkilötietoja. Tarvittaessa henkilötiedot olisi poistettava luovutettavista koevastauksista.

1.2 Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä

1 §. *Ylioppilastutkinto ja pakolliset kokeet.* Pykälän voimassaolevan 2 momentin mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet ovat kirjallisia. Säännöstä muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden olevan kirjallisia tai sähköisiä. Sähköisillä kokeilla tarkoitettaisiin sähköisten päätelaitteiden ja tiedonsiirtomenetelmien avulla toteutettavia kokeita. Näin säännöksessä tunnistettaisiin se, että kokeet voidaan toteuttaa perinteisen kirjallisen muodon lisäksi sähköisin menetelmin.

Siltä osin kuin laissa tai asetuksessa ei toisin säädetä, lukiolain (629/1998) 18 b §:n 2 momentin mukaan ylioppilastutkintolautakunta antaa määräyksiä kokeiden sisällöstä, koejärjestelyistä ja kokeiden arvostelusta. Ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden käytännön järjestämistapaa ei ole lainsäädännössä tarkoin määritelty, vaan tämä riippuu ylioppilastutkintolautakunnan antamista määräyksistä. Myöskään sähköisten kokeiden tarkempaa järjestämistapaa ei laissa säänneltäisi. Näin ollen ylioppilastutkintolautakunta voisi tältä osin antaa määräyksiä koejärjestelyistä.

Hallintoasian sähköisestä käsittelystä säädetään sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003). Laki on yleislaki, jota sovelletaan sikäli, kuin erityislaissa ei toisin säädetä. Lakia sovelletaan sekä hallintoasian käsittelyssä että soveltuvin osin niin sanotussa tosiasiallisessa hallintotoiminnassa. Ylioppilastutkinnon järjestäminen on tosiasiallista hallintotoimintaa, mutta siihen sisältyy myös esimerkiksi koesuoritusten arviointiin liittyvien hallintopäätösten tekemistä.

Lain 9 §:n 1 momentin mukaan vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja.

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain perusteluissa ei ole otettu kantaa siihen, pitääkö kirjallisen muodon vaatimus sisällään myös sähköisessä muodossa toteutettavat kokeet. Analogisesti voidaan tulkita, että ylioppilastutkinnossa sähköinen koe olisi lainsäädännön mukainen kirjallinen koe. Säännös ylioppilastutkinnon kokeiden muodosta ei kuitenkaan suoranaisesti koske hallintoasian käsittelyä, vaan kokeiden tosiasiallista järjestämistapaa. Säännökseen ehdotetun lisäyksen tarkoituksena onkin poistaa mainittu tulkinnallinen epäselvyys. Säännöksen muutoksen myötä olisi selvää, että ylioppilastutkintolautakunta voi määrätä ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet suoritettaviksi pääsääntöisesti sähköisesti.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä elokuuta 2016.

Ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden koesuorituksia ja arvostelumerkintöjä koskeva muutos rajattaisiin käytännön syistä koskemaan ylioppilastutkinnon sähköistämisen siirtymävaiheessa vain sähköisessä muodossa tallennettuja koevastauksia. Paperimuodossa olevia koesuorituksia ei ole siirtymäaikana tarkoituksenmukaista siirtää sähköiseen muotoon rekisteriin talletettaviksi. Kevään 2019 tutkintokerrasta alkaen, jolloin koko tutkinto suoritetaan sähköisesti, rekisteriin talletettaisiin kaikki koesuoritukset, mukaan lukien mahdollisesti poikkeustapauksissa paperimuodossa suoritetut.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuutta sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista (ks. esim. PeVL 25/2010 vp, s. 2/II, PeVL 27/2006 vp, s. 2/I ja PeVL 14/2002 vp, s. 2). Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 12/2002 vp, s. 5).

Perustuslain edellyttämällä tavalla ehdotetuissa muutoksissa on otettu huomioon henkilötietojen suojan näkökulmasta rekisteröinnin perusteet, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö ja niiden sallittu käyttötarkoitus sekä tietojen säilytysajat että rekisteröidyn oikeusturva. Myös arkaluonteisten tietojen luovuttaminen on arvioitu perusoikeuksien yleisten edellytysten kannalta ja luovuttaminen on säännelty laissa tarkkarajaisesti. Edellä mainitun perusteella voidaan katsoa, että sääntely olisi asianmukainen perustuslain 10 §:n yksityisyyden suojan näkökulmasta. Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että ehdotettu laki voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain (1058/1998) 8 §:n 1 ja 2 momentti sekä

lisätään 9 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

8 §

Tietolähteet, tietosisältö ja tietojen säilytysaika

Rekisterinpitäjä merkitsee rekisteriin ylioppilastutkinnon suorittamista koskevat tiedot. Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee toimittaa rekisteriin muut tässä pykälässä tarkoitetut tiedot.

Ylioppilastutkintorekisteriin talletetaan:

1) kokeisiin ilmoittautuneiden ja osallistuneiden nimi, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli sekä suoritettua ylioppilastutkintoon osallistumisen ja ylioppilastutkinnon myöntämisen edellyttämää koulutusta koskevat tiedot;

2) koesuoritukset ja arvostelumerkinnät sekä kokelaiden saamat arvosanat ja pistemäärät eri kokeista;

3) tutkinnon suorittamisen tai hylkäämisen, tutkinnon jälkeen uusittujen kokeiden sekä tutkinnon täydentämisen ajankohta.

— —

9 §

Tietojen luovuttaminen

— —

Ylioppilastutkintorekisterin tietojen luovuttamiseen sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Vuosina 2016—2018 järjestettävinä ylioppilastutkinnon tutkintokertoina talletetaan 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut koesuoritukset ja arvostelumerkinnät ylioppilastutkintorekisteriin ainoastaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain (672/2005) 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sähköisten kokeiden osalta.

———

2.

Laki

ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain (672/2005) 1 §:n 2 momentti seuraavasti:

1 §

Ylioppilastutkinto ja pakolliset kokeet

— —

Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi. Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet ovat kirjallisia tai sähköisiä. Niihin voi kuulua suullisia tehtäviä.

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

Helsingissä 25 päivänä helmikuuta 2016

Pääministeri

Juha Sipilä

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

Liite
Rinnakkaisteksti

1.

Laki

opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain (1058/1998) 8 §:n 1 ja 2 momentti sekä

lisätään 9 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
8 §	8 §
Tietolähteet, tietosisältö ja tietojen säilytysaika	*Tietolähteet, tietosisältö ja tietojen säilytysaika*
Ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden järjestämistä varten tarpeelliset tiedot ja kokelaiden lukiokoulutusta koskevat tiedot kerätään rekisteriin lukiokoulutuksen järjestäjiltä. Rekisterinpitäjä merkitsee rekisteriin suoritettuja ylioppilastutkintoja koskevat tiedot.	Rekisterinpitäjä merkitsee rekisteriin *ylioppilastutkinnon suorittamista* koskevat tiedot. *Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee toimittaa rekisteriin muut tässä pykälässä tarkoitetut tiedot*.
Ylioppilastutkintorekisteriin talletetaan:	Ylioppilastutkintorekisteriin talletetaan:
1) kokeisiin ilmoittautuneista ja osallistuneista nimi, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli sekä suoritettua lukiokoulutusta koskevat tiedot;	1) kokeisiin *ilmoittautuneiden* ja *osallistuneiden* nimi, henkilötunnus, sukupuoli, äidinkieli sekä suoritettua *ylioppilastutkintoon osallistumisen ja ylioppilastutkinnon myöntämisen edellyttämää koulutusta* koskevat tiedot;
2) kokelaiden saamat arvosanat ja pistemäärät eri kokeista; *sekä*	2) *koesuoritukset ja arvostelumerkinnät sekä* kokelaiden saamat arvosanat ja pistemäärät eri kokeista;
3) tutkinnon suorittamisen tai hylkäämisen, tutkinnon jälkeen uusittujen kokeiden sekä tutkinnon täydentämisen ajankohta.	3) tutkinnon suorittamisen tai hylkäämisen, tutkinnon jälkeen uusittujen kokeiden sekä tutkinnon täydentämisen ajankohta.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
9 §	9 §
Tietojen luovuttaminen	*Tietojen luovuttaminen*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Ylioppilastutkintorekisterin tietojen luovuttamiseen sovelletaan muutoin, mitä viran-

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	omaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	Vuosina 2016—2018 järjestettävinä ylioppilastutkinnon tutkintokertoina talletetaan 8 §:n 2 momentissa tarkoitetut koesuoritukset ja arvostelumerkinnät ylioppilastutkintorekisteriin ainoastaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain (672/2005) 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sähköisten kokeiden osalta.
	_____

2.

Laki

ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain (672/2005) 1 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 §	1 §
Ylioppilastutkinto ja pakolliset kokeet	*Ylioppilastutkinto ja pakolliset kokeet*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi. Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet ovat kirjallisia. Niihin voi kuulua suullisia tehtäviä.	Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi. Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet ovat kirjallisia *tai sähköisiä*. Niihin voi kuulua suullisia tehtäviä.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .